

بقیع

هدف تخریب کنندگان حرم امامان شیعه در بقیع چه می توانست باشد جز محو کردن آثار اهل بیت پیامبر اسلام (علیهم السلام). چرا باید آثار ائمه بقیع محو شود؟ دشمنان اهل بیت (علیهم السلام) برای اینکه دوستان ایشان نام ائمه بقیع را فراموش کنند دست به چنین اقدامی زدند. آیا فراموش کردن و از یاد بردن اهل بیت (علیهم السلام) سنت رسول الله (صلی الله علیه وآله) و خواست ایشان بوده یا مخالف با سنت و سفارش حضرت ختمی مرتبت است؟ یکی از دلایلی که لزوم وجود بارگاه برای امامان شیعه را تأیید می کند و عمل تخریب قبور و حرم ائمه بقیع توسط وهابی ها را رد می کند و آن را خلاف خواست خدا و رسول می داند؛ روایاتی در باب زیارت ائمه (علیهم السلام) بطور عام و نیز روایاتی درخصوص زیارت ائمه بقیع از رسول خداست.

معنای لغوی بقیع

ابن اثیر می گوید: «البقیع المكان المتسع من الأرض و لایسمی بقیعاً إلا و فیه شجر أو أصولها» (1)؛ در لغت بقیع به محلّ وسیعی که دارای درخت و یا ریشه درخت باشد گفته می شود. او می افزاید: چون بقیع قبلاً دارای درخت «غرقد» و ریشه های آن بود پس از قطع این اشجار نیز با همان اسم معروف گردید. (2)

فضیلت بقیع

در فضیلت بقیع حدیث‌های متعددی از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نقل گردیده است. از جمله در حدیثی چنین فرمود: «يُخَشَرُ مِنَ الْبَقِيعِ سَبْعُونَ أَلْفًا عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ». از بقیع هفتاد هزار نفر محشور خواهند شد که صورت آنان مانند ماه چهارده شبه خواهد درخشید.

درباره حضور شبانه رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در بقیع و دعا و طلب مغفرت آن حضرت نسبت به اهل بقیع که گاهی روز و گاهی شب هنگام انجام می‌گرفت در حدیث و تاریخ مطالب فراوان نقل شده است. و در حدیث دیگر چنین فرمود: «يُخَشَرُ مِنْ هَذِهِ الْمَقْبَرَةِ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَ وُجُوهُهُمْ مِثْلُ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ»؛ «از بقیع هفتاد هزار نفر که صورتشان مانند ماه چهارده شبه است محشور خواهند شد و بدون حساب وارد بهشت خواهند گردید.»

درباره حضور شبانه رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در بقیع و دعا و طلب مغفرت آن حضرت نسبت به اهل بقیع که گاهی روز و گاهی شب هنگام انجام می‌گرفت در حدیث و تاریخ مطالب فراوان نقل شده است. (3) در حدیثی چنین آمده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در بقیع حضور می‌یافت و اهل قبور را بدین گونه مورد خطاب قرار می‌داد. «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لَنَا سَلَفٌ وَ نَحْنُ بِالْآثَرِ»؛ «درود بر شما، خدا ما و شما را بیامرزد. شما پیش آهنگان ما بودید و ما هم در پی شما خواهیم آمد.»

در حدیث دیگر آمده است که می فرمود: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قَوْمٌ مُّوَجِّلُونَ أَتَانَا وَ أَتَاكُمْ مَا تَوَعَدُونَ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ الْبَقِيعِ الْغَرَقْد»؛ «درود بر شما ای کسانی که اجل شما و آنچه به ما و شما وعده داده‌اند فرا رسید. خدایا اهل بقیع غرقد را بیامرز.» (4)

چگونگی ایجاد مدفن در بقیع

یکی از پرخاطره ترین مکانهای مدینه، قبرستان بقیع است؛ جایی که آن را پیش از آمدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) «بقیع الغرقد» می نامیدند. «غرقد» نوعی درخت است که در گذشته، داخل این قبرستان و یا در کنار آن وجود داشته و به تدریج با گسترش قبرستان، آن درخت ها از میان رفته است. بقیع به عنوان زمینی در حاشیه بخش مرکزی یترب پیش از اسلام، گورستان مردم این شهر بود و پس از اسلام نیز به عنوان مهمترین گورستان مدینه شناخته شد. (5)

اولین مسلمانان دفن شده در بقیع

در بقیع از انصار اولین کسی که دفن شده است اسعد بن زراره و از مهاجرین عثمان بن مظعون است. سمهودی

می‌گوید: به هنگام مرگ عثمان بن مظعون رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: «ادفنوا عثمان بن مظعون فی البقیع یکون لنا سلفاً فَنَعْمَ السَّلف سلفنا عثمان»؛ «عثمان ابن مظعون را در بقیع دفن کنید تا شاخص و یادگاری از گذشتگان ما باشد و چه شاخص نیکی است عثمان.»

سمهودی می‌افزاید و پس از فوت ابراهیم فرزند رسول خدا (صلی الله علیه و آله) که در محله بنی‌مازن و خارج از مدینه واقع شد. صحابه عرض کردند «أَیْنَ نَدْفَنُهُ؟!» رسول خدا فرمود: «الْحَقِیْ بِسَلَفِنَا الصَّالِحِ الْخَیْرِ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ» او را به سلف صالح ما عثمان لاحق کنید و در کنار او به خاک بسپارند. او می‌گوید پس از دفن شدن ابراهیم در بقیع مردم مدینه علاقمند شدند پیکر اقوام و عشیره خود را در آنجا دفن کنند و هر یک از قبایل مدینه درختان و ریشه های بخشی از بقیع را قطع و زمین آن را برای همین منظور آماده نمودند. (6)

ستارگان بقیع

ابن نجار متوفای 643 می‌گوید: قبر عباس عموی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قبر حسن بن علی ابن ابی‌طالب (علیهما السلام) در زیر یک قبه مرتفع و قدیمی قرار گرفته‌اند. سپس می‌گوید: «وَمَعَهُ فِی الْقَبْرِ ابْنُ أَخِيهِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ زَيْنُ الْعَابِدِينَ وَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ وَابْنُهُ جَعْفَرُ الصَّادِقِ».

زیارت امامان آرمیده در قبرستان بقیع، شرط کمال و تمامیت حج و عمره است. چنانچه حضرت امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: هرگاه یکی از شما حج به جا آورد، باید حج خود را با دیدار از ما پایان دهد زیرا زیارت ما جزیی از حج است...

و امام غزالی می‌گوید: «وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَزُورَ قَبْرَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ فِيهِ أَيْضاً قَبْرُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ». (7)

شرط کمال حج

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: کسی که امام حسن (علیه السلام) را در قبرستان بقیع زیارت نماید، روز قیامت هنگامی که بر صراط عبور می‌کند، لغزشی نخواهد داشت. (8)

پیامبر (صلی الله علیه و آله) هرگاه از کنار قبرستان بقیع می‌گذشت، می‌فرمود: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ مِنْ دِيَارِ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَ إِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ». (9)

آن حضرت بسیاری اوقات در لحظات پایانی شب، کنار قبرستان بقیع می‌آمد و به دفن شدگان آن درود می‌فرستاد و برایشان طلب مغفرت می‌کرد.

و نیز برخی شب‌ها تنها به بقیع آمده و در آن جا به راز و نیاز با خدا می‌پرداختند. (10)

زیارت امامان آرمیده در قبرستان بقیع، شرط کمال و تمامیت حج و عمره است. چنانچه حضرت امام صادق (علیه

السلام) می فرماید: «إِذَا حَجَّ أَحَدُكُمْ فَلْيَخُتِمْ حَجَّهُ بِزِيَارَتِنَا لِأَنَّ ذَلِكَ مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ». (11)

هرگاه یکی از شما حج به جا آورد، باید حج خود را با دیدار از ما پایان دهد زیرا زیارت ما جزئی از حج است... از اعمال و مستحبات موکد روز اول ورود به مدینه، زیارت قبرستان بقیع و قبور مطهر ائمه (علیهم السلام) است. (12)

پی نوشت ها :

- 1) النهایه فی غریب الحدیث و الاثر، ج 1، ص 145
- 2) محمد صادق نجمی، تاریخ حرم ائمه بقیع (علیهم السلام) و آثار دیگر در مدینه منوره، نشر مشعر - تهران، چاپ: 5، 1386، ص 57-58
- 3) ابن ابی الحدید، عبد الحمید بن هبه الله، شرح نهج البلاغة لابن أبی الحدید، 10 جلد، مكتبة آية الله المرعشي النجفی - قم، چاپ: اول، 1404 ق، ج 10، ص: 183
- 4) محمد صادق نجمی، تاریخ حرم ائمه بقیع (علیهم السلام)، ص 59-60
- 5) رسول جعفریان، آثار اسلامی مکه و مدینه، نشر مشعر - تهران، چاپ: اول، ص 377
- 6) محمد صادق نجمی، تاریخ حرم ائمه بقیع (علیهم السلام)، ص 60-61
- 7) تاریخ حرم ائمه بقیع (علیهم السلام)، ص: 68
- 8) محسن قرائتی، با قرن در سرزمین وحی، نشر مشعر - تهران، چاپ: 2، بهار 1388، ص 114
- 9) نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل ، مؤسسة آل البيت (علیهم السلام) - قم، چاپ: اول، 1408 ق، ج 2 ؛ ص 366
- 10) مرکز تحقیقات حج، بقیع (بروشور)، نشر مشعر - تهران، چاپ: اول ص 4-5
- 11) ابن بابویه، محمد بن علی، علل الشرائع، کتاب فروشی داوری - قم، چاپ: اول، 1385 ش / 1966 م، ج 2 ؛ ص 459
- 12) فاطمه کریمی، پلی به سوی ملکوت (ویژه حج تمتع)، نشر مشعر - تهران، چاپ: 1، پاییز 1388، ص 113.

بخش تاریخ و سیره معصومین تبیان